

Een oase van rust uit de 18de eeuw

Voorschoten, het dorp waar ik al ruim 33 jaar woon, is weinig bekend bij de toeristen. De grootste publiekstrekker is nog de jaarlijkse paardenmarkt, waar elk jaar minder paarden en meer kermisattracties verschijnen. Er zijn een paar restaurantjes, en sinds een jaar hebben we een echt museum.

Zo'n piepklein streekmuseum. De collectie is nog bescheiden van omvang, maar wel grotendeels tentoongesteld in de goedgevulde vitrines. Druk is het er meestal niet, zodat het aan alle eisen voldoet die ik aan een museum stel. Die serene rust en die overdaad aan voorwerpen, waarin je je helemaal kunt verliezen. Alleen maar die heerlijke museumstukken, en ik.

De meeste moderne, grote musea hebben een heel ander karakter.

Ze organiseren kostbare schilderijtentoonstellingen. Heel mooi, maar de menigte begint al voor de kassa en laat je daarna niet meer alleen.

Ze tonen boeiende collecties van volkenkundige voorwerpen. Maar die zijn zó kwetsbaar dat de zalen in duisternis gehuld zijn om ze tegen het licht te beschermen. Ze herbergen interessante wetenschappelijke instrumenten, en spannende, echt werkende modellen. Maar jeugdige bezoekers zien er een soort automatenhal in en rennen van de ene opstelling naar de andere.

Natuurlijk is daar niets tegen. Maar het is niet wat ik zoek.

Ik hoef geen grote lappen tekst aan de muur. Bescheiden kaartjes met een korte omschrijving en een jaartal zijn voldoende. Geen luidruchtige videopresentaties, waarvoor ik toch het geduld niet kan opbrengen. En asjeblieft geen drommen bezoekers, die je het zicht benemen.

Wat ik zoek is die rust, het wegdromen bij die voorwerpen. Meditatie, dat is misschien wel het beste woord ervoor.

Wat heb ik toch met musea? Ik heb geprobeerd een antwoord te vinden, als beginnend amateurpsycholoogje.

Bijna tien jaar was ik toen mijn vader stierf, 54 jaar oud. Ik herinner me nog duidelijk hoe het voelde. Het verdriet van mij moeder, dat overheerste voor mij alles. Het huis leek donker en koud. Ik voelde me erg alleen, hoewel ik een zus en vier broers had. Het vreemde is dat ik mij niets herinner van *mijn eigen verdriet*. Een kind kan daar niets mee en stopt het diep weg. Moet nog iets mee gedaan worden, maar niet nu.

Daar kwam bij dat het contact met mijn vader niet heel intensief was geweest. Hij had een eigen fotozaak, die slecht liep, en moest hard werken om het hoofd boven water te houden. Bovendien geloof ik dat hij niet goed tegen de drukte van zo'n groot gezin kon. Het liefst was hij bezig in zijn donkere kamer.

Een enkele keer, als er niet zoveel te doen was, mocht ik daar weleens komen kijken.

Prachtig vond ik dat, en op zulke momenten was er even écht contact.

Ik ben ook zo'n techneut, net als hij was. Eigenlijk, zo realiseer ik me nu, lijkt ik heel veel op hem. Als hij nog twintig of dertig jaar was blijven leven hadden we alsnog een heel goede band kunnen opbouwen. Nu pas komt dat gemis, dat ik als kind weggestopt had, stukje bij beetje naar boven.

Als kinderen probeerden we die nare sfeer te ontvluchten. We maakten lange wandelingen en met één van m'n oudere broers struinde ik alle musea in de stad af. Hij vertelde er prachtige verhalen bij, daarbij de hiaten in zijn kennis naadloos opvullend met eigen bedenksels.

Zo kort na de oorlog was het in die musea nooit druk. Duur waren ze trouwens ook niet. Voor een dubbeltje of een kwartje waren we een hele woensdagmiddag onder de pannen, vaak als enige bezoekers. De suppoosten zullen zich wel eens afgevraagd hebben wat die twee kinderen daar toch in zagen.

Die museumtochten vormden voor mij de toen zo noodzakelijke afleiding. En het begin van het ontdekken van de wereld, wat ik als kind graag samen met m'n vader zou hebben gedaan.

Ook nu nog is die verstilde museumwereld voor mij een plek om me even terug te trekken als ik het overzicht over de echte wereld dreig te verliezen.

Tot zover mijn psychologische beschouwing. Weer terug in de realiteit van vandaag moet ik constateren dat die heerlijke musea van vroeger steeds zeldzamer worden. Stuk voor stuk zijn ze gemoderniseerd en op een didactisch verantwoorde manier heringericht. De fantasie krijgt er steeds minder kans, en de rustige atmosfeer die tot zelfreflectie uitnodigt is er niet meer.

Ik begrijp de noodzaak van veel van die veranderingen heel goed. Maar de sfeer van die woensdagmiddagen van toen, die is verdwenen.

Maar niet helemaal! Er is één plek in Nederland waar hij nog bestaat, en dat heiligdom moeten we koesteren.

Die plek is het Teylers Museum in Haarlem. Het oudste gedeelte daarvan werd geopend in 1779 en was bekostigd uit de nalatenschap van Pieter Teyler van der Hulst, een rijke lakenfabrikant. Hij had grote belangstelling voor wetenschap en kunst, en was een fanatiek verzamelaar. Kennis, zo vond hij, moest niet beperkt blijven tot de geleerden, maar gemeengoed worden onder de hele bevolking. Een man naar mijn hart.

Vóór die tijd kende ons land geen openbare musea. Teylers is dus het oudste in zijn soort. En na meer dan twee eeuwen heeft het eigenlijk een hoger niveau bereikt. Het is nu *een museum waarin je kunt zien hoe musea er vroeger uit zagen*.

Zalen vol met vitrines vol met objecten. Waar een verstilde sfeer hangt, die bijna religieus aandoet. Als bezoeker durf je er nauwelijks hardop te praten.

Al een paar weken ligt er een folder van de Stichting Vrienden van Teylers Museum op mijn bureau, met een aanmeldingskaart. Vandaag stuur ik hem op. Want de vrienden van dat museum zijn ook mijn vrienden.

Kees Niestadt
11-09-2007